Sahâbe ve Tâbi'îni Tanımak

SAHÂBE VE TÂBİ'ÎNİ TANIMAK
Dr. Abdullâh b. Hamûd el-FureyhÇeviren: Burhan Çakıroğlu

Sahâbe Kimdir:Sahâbe, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ile ona îmân ederek karşılaşmış ve -sahîh olan görüşe göre- araya irtidâd (dînden dönme) girse bile müslümân olarak vefât eden kimsedir.[1]

Sahâbe Tanımının Açıklanması:Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ile karşılaşan; bu ister bizzat görerek olsun isterse İbnu Ummi Mektûm gibi gözleri görmeyen âmâ biri olsun aynıdır.
Tanımda geçen îmân ederek sözüne; kâfir iken onunla karşılaşmış, bir araya gelmiş ama Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in vefâtından sonra müslümân olmuş kişiyi dâhil etmiyoruz. Bu kişi sahâbî olarak isimlendirilmez.
Müslümân olarak vefât eden sözüne; onunla karşılaşmış ve îmân etmiş ama sonra irtidâd etmiş (yani dînden döneni) ve kâfir olarak ölmüş olan kişiyi de dâhil etmiyoruz. Bu kişi de İbnu Hatal ve 'Ubeydullâh b. Cahş örneklerinde olduğu gibi sahâbî olarak isimlendirilmez.
Araya irtidâd girse bile: sözü ile; Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ile karşılaşan ve îmân eden sonra dînden dönüp tekrar İslâm'a giren kimse kastedilmiştir. Bu, ister Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem yaşarken olsun ister vefât ettikten sonra olsun aynıdır. Sonra da bu hâl üzere ölen sahâbî olarak isimlendirilir. Örneğin; el-Eş'as b. Kays dinden döndü sonra esîr oldu sonra tekrar Müslüman oldu. Ebû Bekir radıyallâhu anhu, ondan bunu kabul etti. O sahâbîlerden addedilir.
Denilse ki: Mâdem ki sahâbe tümüyle âdil kimselerdir, o hâlde hadîs ıstılâhı açısından sahâbeyi tanımanın fâidesi nedir?
Cevâb olarak deriz ki: Bununla ilgili en önemli fâide, hadîsin muttasıl mı yoksa mürsel mi olduğunu bilmektir. Sahâbe'nin, hadîsin isnâdını Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştırdığına muttasıl, tâbi'înden birinin (sahâbeyi zikretmeden) Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e ulaştırdığına da mürsel denir.
Bir sahâbe; bâzen tevâtürle, bâzen başka bir sahâbinin onun hakkındaki şehâdeti ile, bâzen Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den rivâyet etmesiyle, veya ona çağdaş biriyle müşâhede edilmesiyle, bâzen bizzat kendisinin haber vermesiyle, bâzen de tâbi'înden güvenilir bir kimsenin haberiyle bilinebilir.Sahâbe'nin Fazîlet Sırası:En fazîletlilerinin Ebû Bekr ve 'Umer olduğuna Ehl-i Sünnet icmâ etmişlerdir. Sonra 'Usmân b. Affân radiyallahu anhu, sonra Alî radiyallahu anhu, sonra Aşare-i Mübeşşere'den geri kalanlar, sonra Bedr ehli, sonra Uhud ehli, sonra Rıdvân bey'atine katılanlardır. Allâh hepsinden râzı olsun.İlk Müslümân Olanlar:Hür adamlardan: Ebû Bekr radıyallâhu anh
Çocuklardan: Ali b. Ebî Tâlib radıyallâhu anh
Kadınlardan: Mü'minlerin annesi Hadîce radıyallâhu anhâ
Mevâliden (Âzatlılardan): Zeyd b. Hârise radıyallâhu anh
Kölelerden: Bilâl b. Rebâh radıyallâhu anh

En Son Ölen Sahabe:Ebû't-Tufeyl Âmir b. Vâsile el-Leysî radıyallâhu anhu'dur. Mekke-i Mukerreme'de hicrî yüz yılında vefât etmiştir. Hâfız Zehebî'nin de sahîh kabul ettiğine göre yüz on yılında öldüğü de söylenmiştir. Ondan önce de Enes b. Mâlik radıyallâhu anhu doksan üç yılında Basra'da vefât etmiştir.
Abâdile Kimdir?İsmi Abdullâh olan bütün sahâbeler buna dâhildir ve sayıları üç yüze kadar ulaşmaktadır. Ancak Abâdileden murâd olunan, sahâbeden dört kişidir.
Bunlar:
Abdullâh b. 'Umer
Abdullâh b. Abbâs
Abdullâh b. Zubeyr ve
Abdullâh b. Amr b. el-As
Hepsi de sahâbenin büyüklerinden ve âlimlerindendir. Allâh hepsinden râzı olsun.
Sahâbeden En Çok Rivâyette Bulunanlar:En çok rivâyette bulunan sahâbeler sırayla şöyledir; Ebû Hureyre sonra İbn 'Umer sonra Enes b. Mâlik sonra Âişe sonra İbn Abbâs sonra Câbir b. Abdullâh sonra da Ebû Sa'îd el-Hudrî radıyallâhu anhum ecmain gelmektedir. Ebû Hureyre'nin rivâyetlerinin sayısı beş bin üç yüz yetmiş dörde ulaşmıştır. Ondan üç yüzden fazla kişi rivâyette bulunmuştur.

Celâluddîn es-Suyûtî der ki:
"En çok hadîs rivâyet eden Ebû Hureyre'dir. Ardından da İbnu 'Umer gelir. Enes, Ebû Sa'îd el-Hudrî, Câbir ve Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in zevcesi de çok hadîs rivâyet edenlerdir.

Sahâbeyi Tanımakla Alakalı Yazılmış En Meşhûr Eserler: 'el-İstî'âb fî Esmâi'l-Ashâb' İbnu Abdilberr en-Nemerî
'Usdu'l-Ğâbe fî Ma'rifeti's-Sahâbe' İbnu'l-Esîr el-Cezerî
'el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe' İbnu Hacer el-Askalânî

Tâbi'îni Tanımak:Tâbi'în; Sahâbe ile müslümân olmuş olarak karşılaşan ve bu hâl üzere vefât edenlerdir.
Tâbi'îni tanımanın fâidesi; yukarıda belirttiğimiz gibi muttasıldan mürseli ayırt etme bilgisini sağlar.

Tâbi'înin En Fazîletlisi:Bu husûsta ihtilaf edilmiştir. Medîneliler; Sa'îd ibnu'l-Museyyeb, Basralılar; Hasen el-Basrî, Kûfeliler ise; Uveys b. Âmir el-Karnî olduğunu söylemişlerdir. 'Umer ibnu'l-Hattâb radıyallâhu anhu'dan rivâyet edilen, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in şu hadîsinden dolayı en zâhir olanı da -Allâhu a'lem- Uveys el-Karnî'nin olduğudur. 'Umer, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittiğini söylemiştir. "Tâbi'înin en hayırlısı kendisine Uveys denilen bir adamdır." [Müslim rivâyet etmiştir.]

Tâbi'înden Muhadram Olanlar: [2]Onlar, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem zamânında müslümân olmuşlar ancak onu görmemişlerdir. Müslim rahimehullâh onların sayısını yirmiye kadar çıkarmıştır. 'Amr b. Meymûn, Ebû 'Usmân en-Nehdî ve Ebû Müslim el-Havlânî bunlardandır. Allâh hepsinden râzı olsun.

Tâbi'înin Büyük Âlimleri:Onlar, Fukahâu's-Seb'a diye anılan; Sa'îd ibnu'l-Museyyeb, el-Kâsım b.

Muhammed, 'Urve b. ez-Zubeyr, Hârice b. Zeyd, Suleymân b. Yesâr ve 'Ubeydullâh b. Abdullâh b. 'Utbe'dir. Hepsi de Medîneli'dir.
Yedincisinin kim olduğunda ihtilaf edilmiştir. Sâlim b. Abdullâh olduğu da söylenmiştir Ebû Seleme b. Abdurrahmân olduğu da söylenmiştir.

Şâir der ki:

إذا قيل مَنْ في العِلمِ سَبْعَةُ أبْحُرٍ
رواياتُهم ليست عن العلم خارجه؟
فقل هم: عُبيدالله، عروةُ، قاسمٌ،
سعيدٌ، أبو بكرٍ، سليمانُ، خارجَهْ

Tâbi'înden yedisi, fıkıhta zirve kimlerdir denilince ilimde ummân,
İlimden dışarı çıkmazmış rivâyetleri meğer;
Ubeydullâh de Kâsım Sa'îd ve Urve Ebû Bekir Hârice bir de Suleymân

1- 'Ubeydullâh b. Abdullâh
2- Kâsım b. Muhammed
3- Sa'îd b. Museyyeb
4- 'Urve b. Zubeyr
5- Ebû Bekr b. Abdurrahmân
6- Hârice b. Zeyd
7- Suleymân b. Yesâr

Tâbi'în ile alakalı tasnîf edilmiş en meşhûr eser; İbnu'l-Mutarraf el-Endulûsî'nin "Ma'rifetu't-Tâbi'în" isimli eseridir.
Dipnot:
[1] İbn Hacer, Nuhbetu'l-Fiker, (s: 57)
[2] Muhadram: Ömrünün bir kısmı câhileyede geçen, muhterem, saygın, iki dönemi birden yaşayanlar demektir.